

Типографіка і шрифтове оформлення видань

(Typography and font design of publications)

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>18 Виробництво та технології</i>
Спеціальність	<i>186 Видавництво та поліграфія</i>
Освітня програма	<i>Технології друкованих і електронних видань</i>
Статус дисципліни	<i>Вибіркова</i>
Форма навчання	<i>Заочна</i>
Рік підготовки, семестр	<i>3 курс, осінній семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>4 кредити ECTS (120 годин), з яких лекції – 8 год., лабораторні роботи (роботи з комп.практикума) – 8 год., самостійна робота (СРС) – 104 год.</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>Залік, МКР</i>
Розклад занять	<i>http://roz.kpi.ua</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу	<i>к.т.н, доцент кафедри ТПВ Клименко Тетяна Євгенівна, tetiana.klymenko@gmail.com</i>
Розміщення курсу	<i>https://do.ipr.kpi.ua/course/view.php?id=7022</i>

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Мета дисципліни полягає у формування у студентів системних знань та розуміння принципів композиційної побудови шрифтів, графічних характеристик шрифту, історичних етапів розвитку шрифтів, етапи формування українського письма, вивчення сучасних варіацій українського скоропису, шрифтові стандарти на сучасні друкарські шрифти. Типографіка є однією з складових при створенні друкованих та електронних видань, тож отримані знання, навички та вміння допоможуть сформувати професійний фундамент при створення нових унікальних шрифтів та типографіки видань загалом.

Предмет вивчення дисципліни охоплює теоретичні та практичні аспекти способів проектування набірних шрифтів, створення нових поліграм шрифтів, редагування існуючих цифрових шрифтів, особливості сприйняття різних видів шрифтів, створення шрифтових композицій.

Результати навчання:

знання: принципів створення типографських шрифтів та їх елементів; основ шрифтової графіки, форматів комп'ютерних шрифтів, шрифтових стандартів, засобів створення та редагування шрифтів, фірми розробники шрифтів.

вміння: розробляти нові унікальні шрифти та класифікувати існуючі типографські шрифти; обирати засоби управління шрифтами; вміння поєднувати історичні літери з сучасною каліграфією, розробляти макети шрифтових логотипів, підбирати шрифти та

готувати шрифтові файли, створювати нові форми шрифтової композиції друкованих та електронних видань, створювати рукописні шрифти.

досвід: використання програмного забезпечення для створення та редагування шрифтів; розробка макетів шрифтових логотипів, створення нових форм шрифтової композиції для друкованих та електронних видань, створення рукописних шрифтів.

Програмні компетентності

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми професійної діяльності видавництва та поліграфії або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій і методів технічних, природничих, гуманітарних, соціальних наук і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 7. Здатність працювати автономно.

ЗК 8. Здатність працювати в команді.

Фахові компетентності (ФК):

ФК 1. Здатність приймати обґрунтовані рішення стосовно процесів, притаманних всім етапам виробництва друкованих і електронних видань, паковань, мультимедійних інформаційних продуктів та інших видів виробів видавництва та поліграфії.

ФК 3. Здатність застосовувати принципи оброблення, реєстрації, формування, відтворення, зберігання текстової, графічної, звукової та відеоінформації та особливостей її використання для виготовлення друкованих і електронних видань, паковань, мультимедійних інформаційних продуктів та інших видів виробів видавництва та поліграфії.

ФК 4. Здатність робити оптимальний вибір технологій, матеріалів, обладнання, апаратно-програмного забезпечення, методів і засобів контролю для проектування технологічного процесу виготовлення друкованих і електронних видань, паковань, мультимедійних інформаційних продуктів та інших видів виробів видавництва та поліграфії.

ФК 5. Здатність проектувати структуру, конструкцію та дизайн друкованих і електронних видань, паковань, мультимедійних інформаційних продуктів та інших видів виробів видавництва та поліграфії, використовуючи сучасне програмне та апаратне забезпечення, з урахуванням вимог до результату, наявних ресурсів та обмежень.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПР02. Знаходити, оцінювати й використовувати інформацію з різних джерел, необхідну для розв'язання теоретичних і практичних задач видавництва і поліграфії.

ПР03. Раціонально використовувати сировинні, енергетичні та інші види ресурсів.

ПР04. Організувати свою діяльність для роботи автономно та в команді.

ПР07. Розуміти принципи і мати навички використання технологій додрукарської підготовки, друкарських та післядрукарських процесів, теорії кольору, методів оброблення текстової та мультимедійної інформації;

ПР08. Забезпечувати якість друкованих і електронних видань, паковань, мультимедійних інформаційних продуктів та інших видів виробів видавництва та поліграфії.

ПР09. Опрацьовувати текстову, графічну та мультимедійну інформацію з використанням сучасних інформаційних технологій та спеціалізованого програмного забезпечення.

ПР10. Оцінювати технічні характеристики друкованих і електронних видань, паковань, мультимедійних інформаційних продуктів та інших видів виробів видавництва та поліграфії.

ПР11. Розробляти концепцію видання; склад, структуру, дизайн і апарат усіх видів виробів видавництва та поліграфії, робочу документацію для забезпечення процесу їх створення.

ПР12. Розробляти, забезпечувати й реалізовувати технологічний процес, обґрунтовано обираючи матеріали, системи контролю якості, апаратно-програмні комплекси, обладнання, персонал та інші ресурси.

ПР20. Застосовувати принципи дизайну, сучасних методів і засобів розроблення друкованих і електронних видань, паковань, мультимедійних інформаційних продуктів та інших видів виробів видавництва та поліграфії.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Пререквізити дисципліни:

Циклу загальної підготовки: ЗО 14 Прикладна комп'ютерна графіка; **ЗО 17** Теорія кольору.

Циклу професійної підготовки: ПО 1 Вступ до спеціальності; **ПО 4** Технології обробки інформації; **ПО 5** Технології видавництва та поліграфії; **ПО 7** Конструювання видань.

Постреквізити дисципліни:

ПО 9 Проектування видавничо-поліграфічного виробництва; **ПО 17** Дипломне проектування.

3. Зміст навчальної дисципліни

Перелік тем, контрольні заходи та терміни виконання основних завдань з кожного кредитного модуля оголошуються студентам на першому занятті.

Лекційний матеріал:

Розділ 1. Історія виникнення та розвитку шрифтів. Ранні рукописні форми. Типографські латинські шрифти. Історія кириличного шрифту.

Розділ 2. Типографіка видань. Будова символів в шрифті. Класифікація шрифтів. Основні характеристики шрифтів. Типографіка друкованих та електронних видань

Розділ 3. Проектування типографського шрифту. Формати шрифтових файлів. Комп'ютерні шрифти. Функціональні можливості графічних редакторів шрифтів.

Розділ 4. Етапи формування українських шрифтів. Історія рукописного шрифту в Україні. Видатні розробники українських рукописних шрифтів.

Розділ 5. Композиція фірмових товарних знаків. Принципи застосування графічних і композиційних прийомів під час розробки товарних знаків і логотипу. Основні правила побудови логотипу та товарного знаку. Основні функції логотипу.

Розділ 6. Основи шрифтової композиції. Просторові рішення лінійної та площинної композиції.

Комп'ютерний практикум:

КП №1. Аналіз стилістичних особливостей шрифтів на протязі різних історичних періодів.

КП №2. Робота із шрифтами. Підбір шрифтової пари

КП №3. Розробка каліграфічного напису та монограми. Векторизація каліграфічного напису в Adobe Illustrator.

КП №4. Аналіз логотипів, товарних знаків, еклібрів, торгових марок українських графіків. Розробка текстових логотипів. Кернінг і трекінг. Графемний аналіз текстового логотипу.

КП №5. Створення лінійної та площинної шрифтової композиції постерів.

КП №6. Створення шрифтової композиції напису «Літера-образ», «Слово-образ», абіграми

Модульна контрольна робота:

Модульна контрольна робота виконується у вигляді тесту за основними розділами дисципліни.

4. Навчальні матеріали та ресурси

Базова література:

1. Іваненко Т. О. Шрифтовий дизайн : основи : навч. посіб. Х.: ХДАДМ, 2019. 144 с.
2. Каталог шрифтів: довідник / уклад.: Денисенко С. М. Київ, 2019. 52 с.
3. Куленко М. Я. Основи графічного дизайну: підручник для студ. вищ. навч. закл. / М.Я. Куленко ; за редакцією Є. А. Антоновича ; МОН України ; Київський національний університет будівництва і архітектури. Київ: Кондор, 2018. 543 с.
4. Мітченко В. Каліграфія. Взаємовпливи шрифтів: теорія і практика; кирилиця і латиниця; історія і сучасність. Київ : Laurus. 2018. 288 с.
5. Лесняк В. Відтворення шрифтової спадщини. Київ: ArtHuss, 2020. 160 с.
6. Henestroza C., Meseguer L., Scaglione J. Jak projektować kroje pisma. Od szkicu do ekranu. Kraków: 2019. 144 s.
7. Middendorp J. Dutch Type. Druk Editions, 2018. 320 p.
8. Chris Campe. Designing Fonts. An Introduction to Professional Type Design. Thames and Hudson, 2021. 2016 p.
9. Мітченко В. Естетика українського рукописного шрифту. К.: Грамота, 2007. 208 с.
10. Різник М. Г. Письмо і шрифт. К. : Вища школа, 1978. 150 с.
11. Знак. Українські товарні знаки. Krakow: Wydawnictwo Karakter, 2022. 160 s.

Додаткова література:

12. Куленко М. Графіка шрифту. Київ : Вид-во КНУБА, 2004. 192 с.
13. Куленко М. Мистецтво шрифту. Книга перша. Київ: Альтерпрес, 2011. 140 с.
14. Іваненко Т. О. Оригінальність без меж: природа акцидентного шрифту. Харків: ХДАДМ, 2011. 184 с.
15. Брачевський М. Походження слов'янської писемності. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 154 с.
16. Юрчишин В. Мистецтво книги / [Вибране з колекції Музею книги і друкарства України / упоряд.: В. Беліба та ін.]. Київ: Музей книги і друкарства України, 2015. 92 с.
17. Мітченко В. С. Формоутворюючі елементи літер як чинник розвитку українського скоропису // Українська академія мистецтва : дослід. та наук.-метод. пр. / НАОМА. Київ, 1998. Вип. 5. С. 115–120.
18. Запаско Я. Українська рукописна книга. Львів: Світ, 1995. 468 с.
19. Лагутенко О. Українська книжкова обкладинка першої третини ХХ століття. Київ: Політехніка, 2005. 124 с.
20. Утевська П. Невмирущі знаки. Київ: Веселка, 1981. 246 с.
21. Шевченко В. Композиція плаката. Харків: Колорит, 2004. 124 с.
22. Шпаков А. Художник і книга. Київ: Мистецтво, 1973. 256 с.
23. Яремчук О. Шрифтовий плакат у системі поліграфічного дизайну // Українська академія мистецтва. Київ: НАОМА, 2013. Вип. 20. С. 114-122.
24. Dodd R. From Gutenberg to OpenType: An Illustrated History of Type from the Earliest Letterforms to the Latest Digital Fonts. Ilex Press, 2006. 192 p.
25. Karen Cheng. Desining type. Yale University Press, 2006. 232 p.
26. Clair K. A typographic workbook: A primer to history, techniques and artistry / Kate Clair. – New York: John Wiley & Sons, Inc., 1999. – 371 p.
27. Hlavsa O. Typographia / O. Hlavsa. – Praha: SNTL, 1986. – 512 p.
28. Typosphere: new fonts to make you think. – Collins Design, 2007. – 192 p.

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Основні методи навчання для лекційних занять — пояснювально-ілюстративний метод чи інформаційно-рецептивний — одержання знань з електронних презентацій, навчально-методичної літератури та сприйняття та осмислення наведеної інформації, фактів, оцінок, висновків. Також наочний метод, де джерелом знань є ілюстраційні презентації спостережуваних наочних прикладів, демонстрація презентацій фірм-розробників і постачальників технологій, апаратно-програмного забезпечення, обладнання і матеріалів. Репродуктивний метод застосовується у процесі виконання робіт з комп.практикума, які виконуються за рекомендаціями на прикладах для засвоєння і відтворення засвоєваних знань.

Студенту на першому занятті видається весь перелік завдань комп'ютерного практикуму, методика їх оцінювання та календарний план виконання та захисту робіт.

Рівень опанування матеріалу (як практичного, так і теоретичного) визначається викладачем за результатами захисту кожного комп'ютерного практикуму.

Мета робіт комп'ютерного практикуму закріпити окремі теоретичні положення з типографіки видань виконанням певних відповідно сформульованих завдань за відповідною темою та набуття студентами умінь їх практичного застосування. Виконання завдань з комп'ютерного практикуму дає можливість поглибити теоретичні знання з дисципліни, а також опанувати практичні навички.

Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції	Кількість ауд. годин
1	Розділ 1. Вступ. Історія виникнення та розвитку шрифтів. Тема 1.1. Ранні рукописні форми. Тема 1.2. Типографські латинські шрифти. Тема 1.3. Історія кириличного шрифту.	1
2	Розділ 2. Типографіка видань. Термінологія. Тема 2.1. Будова символів в шрифті. Тема 2.2. Класифікація шрифтів. Тема 2.3. Основні характеристики шрифтів. Тема 2.4. Типографіка друкованих та електронних видань	2
3	Розділ 3. Проектування типографського шрифту. Тема 3.1. Формати шрифтових файлів. Комп'ютерні шрифти. Тема 3.2. Функціональні можливості графічних редакторів шрифтів.	1
4	Розділ 4. Етапи формування українських шрифтів. Тема 4.1. Становлення рукописного шрифту в Україні. Тема 4.2. Видатні розробники українських рукописних шрифтів.	1
5	Розділ 5. Композиція фірмових товарних знаків. Тема 5.1. Принципи застосування графічних і композиційних прийомів під час розробки товарних знаків і логотипу. Тема 5.2. Основні правила побудови логотипу та товарного знаку. Основні функції логотипу.	2
6	Розділ 6. Основи шрифтової композиції. Тема 6.1. Просторові рішення лінійної та площинної композиції. Тема 6.2. Текстовий, акцидентний шрифт.	1
Всього:		8

Роботи з комп'ютерного практикуму

Основне завдання циклу робіт з комп'ютерного практикуму – більш глибоке вивчення окремих теоретичних питань, поданих в лекційному циклі.

№ з/п	Назва робіт	Кількість ауд. годин
<i>Комп'ютерний практикум:</i>		
1	КП №1. Аналіз стилістичних особливостей шрифтів на протязі різних історичних періодів.	1
2	КП №2. Робота із шрифтами. Підбір шрифтової пари	1
3	КП №3. Розробка каліграфічного напису та монограми. Векторизація каліграфічного напису в Adobe Illustrator.	2
4	КП №4. Аналіз логотипів, товарних знаків, еклібрів, торгових марок українських графіків. Розробка текстових логотипів. Кернінг і трекінг. Графемний аналіз текстового логотипу.	2
5	КП №5. Створення лінійної та площинної шрифтової композиції постерів.	1
6	КП №6. Створення шрифтової композиції напису «Літера-образ», «Слово-образ», абіграми	1
Всього:		8

Самостійна робота студента

Студенти самостійно поглиблюють теоретичні знання за тематикою лекційного матеріалу, а також в рамках самостійної роботи доопрацьовують завдання комп'ютерного практикуму, що розпочаті на аудиторних заняттях.

№ з/п	Вид самостійної роботи	Кількість годин СРС
1	Теоретичний матеріал	36
2	Підготовка до лабораторних робіт	48
3	Підготовка до МКР	14
4	Підготовка до заліку	6
Всього:		104

Політика та контроль

6. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Відвідування лекцій та практичних занять, а також відсутність на них, не оцінюється. Однак, студентам рекомендується відвідувати заняття, оскільки на них викладається теоретичний матеріал та розвиваються навички, необхідні для виконання лабораторних робіт.

При використанні чужих робіт і завдань, як своїх (плагіат), роботи студенту не зараховуються; за несвоєчасне виконання завдань, студенту можуть бути знижені бали.

Роботи комп'ютерного практикуму, мають бути не лише виконані, а й захищені, шляхом відповіді на поставлені викладачем запитання щодо етапів виконання робіт, теоретичного матеріалу тощо.

Порушення строків виконання та захисту робіт комп'ютерного практикуму призводить до зменшення кількості балів, які студент може отримати за виконання та захист робіт. Всі роботи комп'ютерного практикуму, МКР мають бути виконані та захищені до семестрового контролю.

Усі перескладання здійснюються відповідно до регламенту затвердженого у КПІ ім. Ігоря Сікорського.

7. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: відбувається як підсумок захисту робіт комп'ютерного практикуму.

Результати виконання та захисту робіт з комп.практикума та тематичних завдань оголошуються кожному студенту окремо у присутності або в дистанційній формі та супроводжуються позитивними коментарями та зауваженнями стосовно помилок.

Модульна контрольна робота складається з одного тесту за лекційним матеріалом. Виконання тесту проходить на платформі дистанційного навчання ім. І. Сікорського. Тест виконується після опанування лекційного матеріалу.

Пропущені контрольні заходи. Результат модульної контрольної роботи для студента(-ки), який не з'явився на контрольний захід, є нульовим. У разі відсутності у день написання МКР студент, що надав довідку про хворобу, може поза межами аудиторних годин, написати МКР. Повторне написання модульної контрольної роботи не допускається. Захист робіт комп'ютерного практикуму без їх відпрацювання не допускається.

Календарний контроль: провадиться двічі на семестр як моніторинг поточного стану виконання вимог силабусу.

Семестровий контроль: залік.

Загальна рейтингова оцінка студента після завершення семестру складається з балів, отриманих за:

- виконання та захист завдань комп'ютерного практикуму (КП);
- виконання модульної контрольної роботи (МКР).

Рейтинг студента з дисципліни (РД) формується як сума балів поточної успішності навчання: РД = КП+МКР=100 балів, РД=78+22=100 балів.

Система оцінювання					
№ з/п	Контрольний захід	%	Ваговий бал	Кількість	Всього
1	Роботи з ком. практикума	78	13	6	
3	МКР	22	22	1	
					100

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Кількість балів	Оцінка
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено доцентом кафедри ТПВ, к. т. н. Клименко Тетяною Євгенівною

Ухвалено кафедрою ТПВ, протокол № 17 від 24.06.2024 р.

Погоджено Методичною комісією НН ВПІ, протокол №5 від 24.06.2024 р.